

Udział Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w działalności uniwersytetów dla dzieci

Agnieszka Folga, Joanna Kołakowska

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie

Streszczenie

W artykule przedstawiono ideę powstania Uniwersytetów dla Dzieci, a w szczególności skupiono się na Uniwersytecie Dzieci i Rodziców Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie i Wadowickim Uniwersytecie Dzieci. Zaprezentowano podjęcie współpracy z wymienionymi instytucjami przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Pedagogicznego oraz omówiono przeprowadzone zajęcia, a także podkreślono wagę utrwalania nawyków czytelniczych u dzieci. Celem współdziałania było przedstawienie biblioteki jako miejsca, które uczestniczy i wspiera akcje organizowane przez Uczelnię.

Słowa kluczowe

uniwersytety dla dzieci, biblioteka akademicka, promocja biblioteki

Koncepcja uniwersytetów dziecięcych została zapoczątkowana w 2002 roku na niemieckim uniwersytecie w Tybindze. Dziennikarze: Ulla Steuernagel i Ulrich Janssen wyszli z inicjatywą stworzenia pierwszego uniwersytetu dziecięcego. W dniu 4 czerwca 2002 roku został wygłoszony przez profesora Gregora Markla inauguracyjny wykład: *Dlaczego wulkany zieją ogniem?* Następnie zaczęły powstawać kolejne uniwersytety nie tylko w Niemczech, ale również w Szwajcarii, Austrii i Lichtensteinie. Głównym zadaniem instytucji jest wyzwalanie w dzieciach zamiłowania do nauki i wspieranie zainteresowań naukowych oraz przedstawienie, że nauka to pasjonujące doświadczenie.

Jednym z najbardziej znanych uniwersytetów dla dzieci jest uniwersytet w Wiedniu działający od 2003 roku, który umożliwia słuchaczom udział w wykładach, warsztatach i seminariach oraz zajęciach plenerowych. Wielkim powodzeniem cieszy się również specjalny pociąg, który dowozi dzieci do Wiednia, a w którym już podczas podróży odbywają się zajęcia [1].

Na części uniwersytetów dla dzieci mali studenci samodzielnie wybierają kierunki studiów i mogą to być np. nauki ścisłe, sztuka czy studia techniczne. Uniwersytety dla dzieci funkcjonują także w Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych, na Wyspach Kanaryjskich oraz w Kolumbii. Zamysł Uniwersytetów Dziecięcych uzyskał od Komisji Europejskiej Nagrodę Kartezjusza: „za wybitne zasługi w krzewieniu wiedzy wśród najmłodszych” [2].

Pierwszy uniwersytet dla dzieci w Polsce został utworzony w Krakowie przez Fundację Paideia w 2007 roku. Filie tego uniwersytetu działają także na terenie Warszawy, Olsztyna i Wrocławia. W Polsce w roku 2013 działało około 50 uniwersytetów dla dzieci [3], a w 2015 roku było ich już około 100 [4].

Podstawowe założenia organizowania uniwersytetów są pokrewne w różnych krajach i określane są jako: zaszczepienie umiłowania wiedzy wśród najmłodszych studentów, rozbudzenie i wsparcie wszelkich zainteresowań naukowych, promowanie otwartości na innych i postawy zadziwienia światem, szukanie odpowiedzi na trudne i dręczące pytania oraz sprzyjanie odwadze zadawania pytań i wytrwałej dociekliwości, zaspokojenie ciekawości świata, a także przekonanie, że warto uczyć się i rozwijać [5].

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie w 2014 r. podjęła współpracę z uniwersytetami dziecięcymi. Początkowo przyłączyła się do projektu Uniwersytetu Dzieci i Rodziców powstałego na macierzystej Uczelni, a w kolejnym roku kooperacja została rozszerzona o udział w zajęciach prowadzonych na Wadowickim Uniwersytecie Dzieci. Uniwersytet Dzieci i Rodziców (UDiR) Uniwersytetu Pedagogicznego powołany został uchwałą Senatu UP w Krakowie z dnia 22 marca 2010 r. w celu upowszechniania wiedzy wśród rodziców i dzieci w wieku szkolnym, poprzez prowadzenie zajęć edukacyjnych z różnych dziedzin nauki, kultury, sztuki i techniki [6].

Uczestnictwo w zajęciach UDiR umożliwia dzieciom rozwijanie ciekawości i chęci poznawania świata, a ich rodzicom/opiekunom uzupełnienie wiedzy z zakresu szeroko pojętej edukacji rodzicielskiej [7]. Uniwersytet z roku na rok ma coraz większe rzesze zwolenników, a co za tym idzie uczestników, a zajęcia mają różnorodny i wszechstronny charakter.

Wadowicki Uniwersytet Dzieci powstał w 2014 r. z inicjatywy Wadowickiego Centrum Kultury, a patronat nad nim objął Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie. Uniwersytet w Wadowicach obejmuje swoim zasięgiem dzieci mieszkające poza ośrodkami akademickimi, zwłaszcza na terenie małych miast. Jego zadaniem jest wyrównywanie szans edukacyjnych i umożliwienie najmłodszym rozwoju oraz popularyzacja idei kształcenia przez całe życie [8].

Celem podjętego współdziałania pomiędzy uniwersytetami a Biblioteką Główną Uniwersytetu Pedagogicznego było przedstawienie biblioteki jako instytucji, która ustawicznie podejmuje nowe zadania, a także uczestniczy i wspiera akcje organizowane przez Uczelnię w ramach promocji jednostki. Dzięki podjętej współpracy biblioteka mogła ukazać kulturotwórczą rolę oraz wpływać na poprawę własnego wizerunku, jak również pracować nad pozytywnym nastawieniem dzieci do biblioteki i utrwalaniem więzi z instytucją, jednocześnie wspierając edukację czytelnictwem.

Realizując tego typu zajęcia, biblioteka aktywnie bierze udział w procesie edukacyjnym poprzez niestandardowe przekazywanie wiedzy, a jako ośrodek wiedzy i informacji ma szerokie możliwości działania i sprzyja komunikacji oraz nawiązywaniu relacji pomiędzy różnymi grupami społecznymi. W związku z tym, że najlepszą formą nauki jest zabawa, która między innymi pobudza wyobraźnię, uczy współpracy w grupie, a tym samym nabywania nowych umiejętności i podejmowania decyzji w nieznanych sytuacjach, biblioteka stara się być instytucją otwartą i przyjazną dzieciom.

Pracownicy Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie cyklicznie przeprowadzali zajęcia na uniwersytetach dla dzieci. W dniu 18 stycznia 2014 r. w ramach UDiR odbyły się pierwsze zajęcia *Opowieści o książce - skąd, dla kogo, po co?*. Kolejne spotkanie na Uniwersytecie Pedagogicznym miało miejsce 15 listopada 2014 r. i nosiło tytuł *Biblioteka i książka moim przyjacielem*.

Następne zajęcia 21 marca 2015 r. *Z książką za pan brat* zrealizowano na Wadowickim Uniwersytecie Dzieci dla trzech grup uczestników.

Z kolei w dniach 9 i 16 kwietnia 2016 r. przeprowadzono zajęcia *Być uprzejmym - nie jest źle!* dla grupy młodszej i starszej na Uniwersytecie Pedagogicznym. Tuż przed zakończeniem roku akademickiego 7 maja 2016 r. przygotowano spotkania dla trzech grup słuchaczy na Wadowickim Uniwersytecie Dzieci pt. *Być uprzejmym - nie jest źle, także na krańcach świata*.

Jednym z głównych zamierzeń w doborze treści było przybliżenie dzieciom zagadnień związanych z książką oraz działalnością biblioteki, a przede wszystkim ukazanie jej jako instytucji nowoczesnej i otwartej. Ponadto wpisując się w misję uniwersytetów starano się uwzględnić także aspekty wychowawcze, czyli zasady właściwego i poprawnego funkcjonowania wśród ludzi, w zakresie szanowania ich potrzeb i nieuchybianie im poprzez swoje postępowanie czy zachowanie.

Tematyka zajęć miała przybliżyć małym studentom umiejętności nieodzowne we współczesnym świecie, takie jak: komunikacja, rozwiązywanie problemów, czy współpraca z innymi ludźmi pochodzącymi często z różnych krajów. Zajęcia miały ukazać, że nie należy się obawiać innych kultur czy ludzi, a ich tradycje i zwyczaje można poznać oraz są one równie ciekawe i ważne jak nasze obyczaje.

Zajęcia *Opowieści o książce - skąd, dla kogo, po co?* miały za zadanie zapoznanie małych studentów z dziejami książki od czasów prehistorycznych do współczesności, pokazanie pierwotnych sposobów zapisu i przekazywania informacji na przestrzeni dziejów oraz podkreślenie rangi książek w życiu ludzi. Zostały uzupełnione inscenizacją oraz odpowiednią scenografią do każdego omawianego przedmiotu czasowego.

Zdj. 1. Fot. M. Pasternak.

Ponadto zilustrowano dzieciom, w jaki sposób powstały książki oraz skąd pochodzi ich wygląd i kształt. Dodatkowo podczas zajęć przekazano małym słuchaczom informacje dotyczące znaczenia słowa pisanego i drukowanego w dziejach ludzkości. Dzieci zostały zapoznane z materiałami, na których ludzie utrwalali, przechowywali oraz przekazywali informacje o otaczającym ich świecie. Zaprezentowano także różne rodzaje książek, pojawiające się w poszczególnych epokach, aż po formy współczesne. Mali słuchacze uczestniczący w spotkaniu zapoznali się z wyglądem książki rękopiśmiennej, drukowanej i elektronicznej.

Zdj. 2. Fot. M. Pasternak.

Kolejne zajęcia *Biblioteka i książka moim przyjacielem* miały za zadanie wyjaśnić dzieciom, czym jest księżnica oraz jakie są jej najważniejsze agendy. Ponadto została przedstawiona rola bibliotek i książek w życiu ludzi, mali studenci poznali rodzaje tych placówek. W dalszej części zajęć na podstawie utworów literackich oraz fragmentów bajek dzieci dowiedziały się, jak dbać o książki. Ponadto skupiono się na podkreśleniu wagi czytania oraz wartości obcowania z literaturą. Ukazano także proces powstawania książki oraz elementy, z których się one składają.

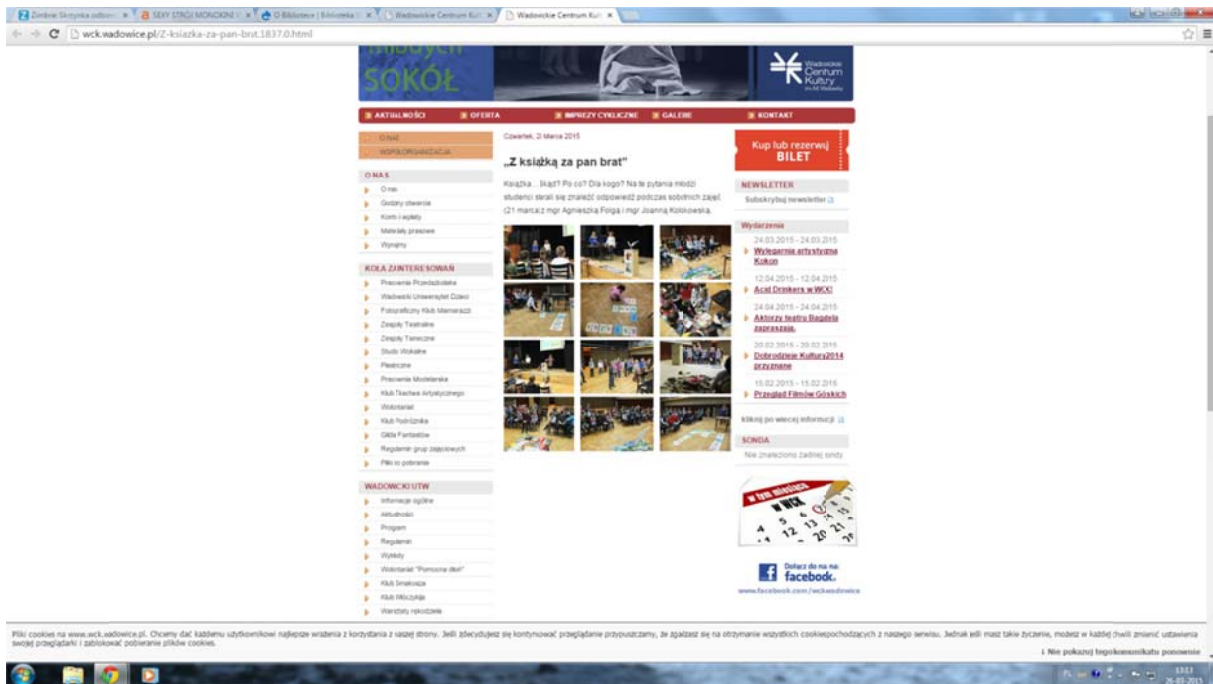
W drugiej części odbyły się warsztaty, podczas których dzieci wykonały prace plastyczne przedstawiające ulubioną postać z bajki. Rysunki zostały zaprezentowane na wystawie w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w styczniu 2015 roku. Zadaniem ekspozycji było zapoznanie najmłodszych i ich opiekunów z biblioteką oraz jej funkcjonowaniem.

Zdj. 3. Fot. M. Pasternak.

Natomiast tematyka zajęć *Z książką za pan brat* była dostosowana do grup różnych wiekowych - dla dzieci w wieku 6-7, 8-9 i 10-12 lat. Podczas spotkań przedstawiono rangę książek od czasów najdawniejszych po dzień dzisiejszy oraz podkreślono istotę wynaleźnienia druku. Zaprezentowano biblioteki światowe i polskie, które pełnią istotne funkcje we współczesnym świecie. Ponadto elementem, który urozmaicił zajęcia, był pokaz nietypowej architektury bibliotecznej oraz replik bibliotek zbudowanych z klocków lego. Słuchacze poznali także najnowsze formy książki takie jak: e-book, audiobook, papier elektroniczny.

Dodatkowo została przeprowadzona konwersacja na temat książek: czy dzieci lubią czytać, kto im czyta, jaką ostatnio przeczytały książkę, a także czy mogą wyobrazić sobie, jak będzie wyglądać książka w przyszłości. Na zakończenie został zorganizowany quiz, którego pytania dotyczyły treści zajęć. Po udzieleniu pozytywnej odpowiedzi uczestnicy otrzymywali kartkę z literą, którą kładli na podłozie. Po ułożeniu wszystkich liter powstało hasło: *Książka z nami już zostanie*, które było mottem spotkania.

II. 1.

Zajęcia noszące tytuł *Być uprzejmym - nie jest źle!* przeprowadzone w dniu 9 kwietnia dla grupy młodszej i 23 kwietnia 2016 r. dla grupy starszej mogłoby się wydawać, że odbiegały tematyką od zagadnień ściśle związanych z biblioteką. Jednak po zapoznaniu dzieci z ogólnymi treściami związanymi z biblioteką, które odnosiły się do kultury czytelniczej i stosunku do książek, tematyka została poszerzona o zasady dobrego wychowania. W celu uświadomienia najmłodszym jak ważne jest funkcjonowanie wśród ludzi w tzw. przestrzeni publicznej, przedstawiono słuchaczom normy zachowania, których należy przestrzegać, aby zdobyć sympatię innych. Zapoznano małych studentów z regułami życia społecznego ułatwiającymi wspólne funkcjonowanie i świadczącymi o szacunku dla drugiego człowieka. Skupiono się na podkreśleniu faktu, że każdy z nas jest inną osobą, ma inny charakter i co innego lubi. W związku z tym konieczne jest stosowanie zasad dobrego wychowania na co dzień, bo ułatwia to komunikację i porozumienie z innymi ludźmi.

Celem zajęć było podkreślenie zasad dobrego wychowania oraz znaczenia form towarzyskich, zrozumienie zasadności istnienia przyjętych norm obyczajowych, ukazanie związku pomiędzy własną kulturą osobistą a zachowaniem i reakcją otoczenia oraz kształtowanie zasad kulturalnego zachowania się w różnych sytuacjach życia codziennego. Z małymi studentami została przeprowadzona rozmowa dotycząca uprzejmości i reguł towarzyskich oraz ich związku z szacunkiem dla drugiego człowieka. Ponadto podkreślono wagę kultury osobistej w dzisiejszym zabieganym świecie, jak również fakt, że zasady dobrego wychowania są dorobkiem cywilizacji i są tak samo ważne jak literatura czy sztuka.

Zdj. 4. Fot. E. Płatek.

Studenci Wadowickiego Uniwersytetu Dzieci byli uczestnikami spotkania zatytułowanego *Być uprzejmym - nie jest źle, także na krańcach świata*, którego tematyka została zmodyfikowana i wzbogacona o dodatkowe treści. Podczas zajęć zostały przekazane wiadomości związane z zasadami dobrego wychowania, a także poprawne formy zachowania i normy obyczajowe przyjęte w określonych sytuacjach. Podkreślone zostało znaczenie stosowania norm życia społecznego, które ułatwiają wspólne życie i zjednują szacunek otoczenia. Dzieciom zostały przypomniane zwroty grzecznościowe używane na co dzień oraz przykłady niewłaściwych zachowań.

Ponadto zaprezentowano małym studentom zasady dobrego wychowania w różnych częściach świata np. w Indiach, Chinach, Japonii, Wietnamie, Mongolii, Egipcie, Brazylii, Portugalii, Etiopii i we Włoszech. Podkreślony został fakt, że normy zachowania różnią się w poszczególnych krajach i są uwarunkowane kulturowo. Słuchacze zapoznali się z zasadami dobrego zachowania przestrzeganymi w różnych krajach, gdyż nie wszędzie są one takie same. Zilustrowano fakt, że normy przyjęte w jednym miejscu, uznane za miłe i kulturalne, w innym mogą uchodzić za obraźliwe i odwrotnie. Poznawanie kultur innych ludzi może odbywać się poprzez podróżowanie, a jeśli nie posiadamy takiej możliwości to za pośrednictwem książek, które mogą się przyczynić do rozbudzenia ciekawości i chęci poznania czegoś nowego, także w zakresie edukacji czytelniczej.

W trakcie zajęć z małymi studentami wykorzystano elementy zabawy. Skłania to najmłodszych do współdziałania oraz w ten sposób łatwiej przekazać dzieciom wiadomości i zachęcić je do podjęcia wysiłków związanych z poznawaniem nowych treści. Autorki artykułu posługiwały się podczas spotkań różnymi metodami pracy, jak np. małe formy teatralne: krótkie inscenizacje oraz recytacje. Ponadto zajęcia były urozmaicone grami i zabawami w formie układanek, rozsypanek, zgadywanek, a także warsztatami plastycznymi np. wykonywaniem ilustracji do ulubionej bajki.

Zdj. 5. Fot. M. Pasternak.

Uniwersytety dla dzieci mają zapewniać ciekawą i stymulującą edukację dla małych słuchaczy, pozwolić rozwijać uczestnikom ich talenty i zainteresowania oraz umożliwić pogłębianie posiadanej wiedzy. Instytucje tego typu mają bezpośredni wpływ na upowszechnianie wiedzy, a działalność placówek skupia się wokół szeroko pojętej aktywności dzieci oraz ich opiekunów. Przewodnią rolę podczas zajęć przykłada się do przekazywania słuchaczom wiadomości ze świata nauki, treningu krytycznego myślenia i posługiwania się bogactwem współczesnej cywilizacji. Głównym celem działania uniwersytetów jest obudzenie w małych studentach ciekawości świata i wyjaśnienie, że nauka nie jest nudna [9]. Istotne jest rozbudzenie ciekawości świata już od dzieciństwa, gdyż właśnie na tym etapie rozwoju kształtuje się poziom zaufania do innych ludzi, to czy będziemy lubili się uczyć i poznawać to, co nieznanne. W tym okresie powstaje wizja świata jako miejsca bezpiecznego i interesującego, wartego poznawania lub chaotycznego i nieprzewidywalnego.

Oddział Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego od 2010 r. prowadzi działalność kulturalną i edukacyjną dla najmłodszych, gdyż jako jednostka Uczelni kształcącej między innymi nauczycieli, ma także za zadanie nawiązywać oraz podtrzymywać relacje z instytucjami oświatowymi. W opinii autorek biblioteka jest przyjazną przestrzenią zarówno dla dzieci, jak i ich opiekunów, ponieważ umożliwia nabywanie doświadczeń, a także nawiązywanie kontaktów oraz tworzenie nowych relacji. W pracach sprzyjających budowaniu pozytywnego wizerunku jednostki należy akcentować to, że nie jest ona jedynie miejscem, gdzie wypożycza się książki. Ponadto nawet w bibliotece akademickiej warto rozwijać i pogłębiać zainteresowania czytelnicze dzieci, popularyzować literaturę dziecięcą oraz utrwalać nawyki czytelnicze.

Przypisy:

- [1] K. Koślińska, *Uniwersytet nie tylko po maturze*, „Wychowanie w Przedszkolu”, 2009, nr 9, s. 52.
- [2] A. Więctaw, *Uniwersytety Dziecięce w Polsce i na świecie jako problem wyzerowany w pedagogice*, „Kwartalnik Edukacyjny”, 2014, nr 2, s. 90.
- [3] N. Tarabuła-Kamińska, *Wspieranie rozwoju dzieci wybitnie zdolnych w kontekście idei powstawania uniwersytetów dziecięcych : na przykładzie dzieci uczęszczających do Niepublicznego Przedszkola „Stokrotka” w Gliwicach*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Paedagogica”, 2015, Z. 4, s. 41.
- [4] A. Bojarska-Sokołowska, *Dydaktyczno-wychowawcze aspekty uniwersytetów dziecięcych*. In. J. Górniewicz, A. Małyska (red.), *Pobrzeżne problemy współczesnej pedagogiki*, Olsztyn, 2015, s. 38.
- [5] U. A. Domżał, *Uniwersytet dla dzieci a rola edukacji i uczelni wyższej (na przykładzie RUDZiKa i WSEZiNSu)*. In. M. Jaworska-Witkowska, U. A. Domżał (red.), *Dzieci i inicjacja uniwersytecka : integralna próba akademicka*, Łódź, 2010, s. 361-362.

[6] Zarządzenie Nr R/Z.0201-5/2011 Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie z dnia 28 stycznia 2011 r. - & 1, pkt. 1.

[7] Zarządzenie Nr R/Z.0201-5/2011 Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie z dnia 28 stycznia 2011 r. - & 2, pkt. 2.

[8] P. Wyrobiec, *Nowy projekt w WCK : Wadowicki Uniwersytet Dzieci*, „Wadoviana. Przegląd Historyczno-Kulturalny”, 2014, nr 7, s. 230-231.

[9] N. Tarabuła-Kamińska, *Wspieranie rozwoju dzieci wybitnie zdolnych w kontekście idei powstawania uniwersytetów dziecięcych : na przykładzie dzieci uczęszczających do Niepublicznego Przedszkola „Stokrotka” w Gliwicach*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Paedagogica”, 2015, Z. 4, s. 41.

Bibliografia:

[1] Bojarska-Sokołowska A., *Dydaktyczno-wychowawcze aspekty uniwersytetów dziecięcych*. In. J. Górniewicz, A. Małycka (red.), *Pobrzeżne problemy współczesnej pedagogiki*, Olsztyn, 2015, s. 38.

[2] Folga A., Kołakowska J., *Biblioteka otwarta... - inicjatywy naukowo-kulturalne Biblioteki Głównej UP w Krakowie*, „Poradnik Bibliotekarza”, 2015, nr 9, s. 27-30.

[3] Folga A., Kołakowska J., *Opowieści o książce - skąd, dla kogo, po co?*, „Poradnik Bibliotekarza”, 2014, nr 4, s. 31-33.

[4] Jaworska-Witkowska M., Domżał U. A. (red.), *Dzieci i inicjacja uniwersytecka : integralna próba akademicka*, Łódź 2010.

[5] Koślińska K., *Uniwersytet nie tylko po maturze*, „Wychowanie w Przedszkolu”, 2009, nr 9, s. 52-55.

[6] Tarabuła-Kamińska N., *Wspieranie rozwoju dzieci wybitnie zdolnych w kontekście idei powstawania uniwersytetów dziecięcych : na przykładzie dzieci uczęszczających do Niepublicznego Przedszkola „Stokrotka” w Gliwicach*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Paedagogica”, 2015, Z. 4, s. 35-45.

- [7] Więctaw A., *Uniwersytety Dziecięce w Polsce i na świecie jako problem wyzerowany w pedagogice*, „Kwartalnik Edukacyjny”, 2014, nr 2, s. 88-98.
- [8] Wyrobiec P., *Nowy projekt w WCK : Wadowicki Uniwersytet Dzieci*, „Wadoviana. Przegląd Historyczno-Kulturalny”, 2014, nr 7, s. 230-231.
- [9] Zarządzenie Nr R/Z.0201-5/2011 Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie z dnia 28 stycznia 2011 r.

Informacja o autorach:

mgr Agnieszka Folga – kustosz dyplomowany, pracownik Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, tel. 12 662 63 72, e-mail: agnieszka.folga@libpost.up.krakow.pl.

mgr Joanna Kołakowska - kustosz dyplomowany, pracownik Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, tel. 12 662 63 72, e-mail: joanna.kolakowska@libpost.up.krakow.pl.